

MŮJ SYN TERORISTA

ONDŘEJ KUNDRA

TOMÁŠ LINDNER

Jak se rodí
evropští džihádisté

Bizbooks®

Můj syn terorista

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.bizbooks.cz
www.albatrosmedia.cz

Bizbooks®

Ondřej Kundra, Tomáš Lindner
Můj syn terorista – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2017

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA a.s.

Můj syn terorista

Jak se rodí evropští džihádisté

Ondřej Kundra
Tomáš Lindner

BizBooks
Brno 2017

Obsah

	Úvod	6
<i>Kapitola 1</i>	Za pár dní se vrátím	15
<i>Kapitola 2</i>	Začíná nová etapa	28
<i>Kapitola 3</i>	Něco není v pořádku	48
<i>Kapitola 4</i>	Věčný život v ráji	62
<i>Kapitola 5</i>	Na to jsme přísahali	75
<i>Kapitola 6</i>	Čti Korán, bratře	85
<i>Kapitola 7</i>	My proti zbytku světa	109
<i>Kapitola 8</i>	Komplikovaný zápas	125
<i>Kapitola 9</i>	Islámský stát před soudem	142
<i>Kapitola 10</i>	Druhá šance	156
<i>Kapitola 11</i>	Zbavit je vzteku	168
<i>Kapitola 12</i>	V poušti	183
	Epilog	190
	Poděkování	194
	Poznámky	196
	Zdroje	202

Lucii

to Alice

Motto:

Ráj leží u nohou vaší matky.

Korán

Úvod

*Je půl devátý ráno,
otvíraj se mi oči,
azán¹ mě budí z mobilu
a mně se chce brečet,
můj život je chaos,
každý den když vstanu,
pomodlím se, než vyjdu na ulici,
zabalím své beaty a texty,
vezmu chleba holubům,
zvolám Bismilláh, díky Bože,
před každým rýmem.*

*Jdu ulicí ke Kottbuské bráně,
sednu si na lavičku, nakrmím holuby
a přemýšlím hardcore,
tohle je život, který jsem dřív žil,
každý den je test,
mám toho stresu plný zuby.*

*Jsem venku sám, bez svých dětí,
moje srdce zamrzlo jak nejhorší zima.*

*Na cestě k Obersee nechávám písně stát,
feťáci s mrtvými očima křičí:
„Do pekla s tímhle státem,
seru na tenhle svět,
ve kterým jde jen o prachy.“
Deso Dogg, černej anděl,
říká: „Vítejte v mém světě!“*

Tenhle našťvaný rap z Berlína roku 2007 pořád visí na YouTube. Ve videoklipu se Deso Dogg, pravým jménem Denis Cuspert (narozen 1975), s blyštivými řetězy pověšenými kolem krku prochází rodnou čtvrtí Kreuzberg, posiluje, potkává kamarády. Všichni jsou našťvaní. Vážní. Drsní. Nikdo se neusměje.

Cuspertovy verše nám otvírají jeho nitro a život, který v té době vážně za moc nestojí. Jeho otec, původem z Ghany, byl deportován. Vyrůstal v Berlíně s německou matkou a nevlastním otcem, americkým důstojníkem, se kterým se vůbec nesnesl. V pubertě bral drogy, za vloupačky se několikrát dostal za mříže, po duševním kolapsu i do psychiatrické léčebny. Bez úspěchu zkoušel prorazit v kickboxu a v hip hopu. Jeho život byl nekončící chaos.

Až pět let po nahrání rapu *Vítejte v mém světě*, který se mimochodem stal titulní písní poměrně úspěšného filmu veřejnoprávní televize ARD *Občanská odvaha*, se Cuspert skutečně proslavil. Stal se nejznámějším německým bojovníkem samozvaného Islámského státu. Působil v mediálním a propagandistickém oddělení IS a ve videoklipech lákal

další mladé Němce do boje. Džihád v Sýrii, nikoli polykání antidepresiv kdesi doma v Německu, jim doporučoval coby neúčinnější lék na osobní tíseň a chybějící smysl života. Byl jeho osobní odpovědí na frustraci, která dříve číselala z veršů jeho písní.

Denis Cuspert se stal jednou z prominentních tváří rozsáhlého hnutí: podle různých odhadů odešlo od roku 2011 na syrské bojiště čtyři až pět tisíc Evropanů. Tisícovka Francouzů, osm set Němců a Britů, pět set Belgičanů a trojciferný počet Rakušanů, Švédů, Dánů a Nizozemců. Cuspert, stejně jako asi třetina z odchozích Evropanů, mezitím zemřel. Pravděpodobně ho zabil americký letecký útok poblíž syrského města Rakka. Přeživší džihádisté se vracejí do evropské vlasti a mnohé z nich dál pohání slogan z Cuspertova rapu: „Do pekla s tímhle státem.“ Staví Evropu před možná největší bezpečnostní riziko od časů studené války.

~

Syrská válka není tou první, která přitahuje muslimské legionáře ze zahraničí. Do boje proti sovětské invazi do Afghánistánu v osmdesátých letech zasáhlo odhadem dvacet tisíc cizinců, ale prakticky žádní Evropané.² Zahraniční džihádisté pocházeli obvykle z arabských zemí a nehráli v afghánské válce významnou roli, ovšem z výher v málo podstatných bitvách vytvořili vlastní legendu, podle jejíhož vyprávění porazili komunistickou velmoc a přispěli k jejímu rozpadu. Zrodil se vítězný mýtus, který dal džihádistům sebevědomí a pocit, že mohou porazit kohokoli.

Někteří z afghánských veteránů se poté vrátili do vlasti a začali žít normální životy, jiní se v devadesátých letech zapojili do nových občanských válek, například v Alžírsku či Bosně, a pozdější celebrity světového terorismu z řad afghánských veteránů založily al-Káidu. Útokem

na newyorská dvojčata 11. září 2001 se jim podařilo udeřit v centru Spojených států a vtáhnout nejmocnější zemi světa do vleklých, drahých a ve výsledku neúspěšných válečných konfliktů v Iráku a Afghánistánu.

Skutečně významnou roli hrají zahraniční džihádisté až ve válce v Sýrii. Během šest let trvajících konfliktu sem přišlo mezi dvaceti až třiceti tisíci cizinců z více než stovky zemí. Někteří se připojili k Frontě an-nusra či jiným radikálním milicím, zvláště na počátku konfliktu do země přicházeli i jedinci podporující sekulární milice. Většina však skončila v řadách Islámského státu. Syřané této organizaci někdy přezdívají „cizinci“.

Hlavní příčina hromadné výpravy do džihádu je vcelku banální: Sýrie neleží na zvláště odlehlém místě a v globalizovaném světě je velmi snadné se do této oblasti bojů dostat. Většina nových mudžáhidů též těží z technologické revoluce poslední dekády: nejprve si na webu přečetli jeden z nespočtu blogů s radami na cestu do Sýrie, pak přes nové komunikační kanály, jako jsou Facebook, Twitter, WhatsApp nebo ASKfm, navázali kontakt s bojovníky v severní Sýrii a domluvili si převedení přes hranici. Poté letěli nebo jeli autem do Turecka – sami, ve dvojicích, nebo v rámci menších charitativních sdružení – a cestovali směrem k Sýrii.

Jak již bylo řečeno, čtyři až pět tisíc z těchto džihádistů pochází z Evropy. V naprosté většině jsou to muži ve věku do dvaceti pěti let, kteří se narodili a vyrostli v evropských městech. Jejich radikalizace tedy nezačala v Sýrii či jinde na Blízkém východě, zrodila se uprostřed naší západní společnosti na počátku 21. století. V knize, kterou držíte v ruce, se tento příběh snažíme vysvětlit. Za jeho lepším pochopením jsme cestovali do Dánska, Norska, Belgie, Nizozemska a na několik míst Francie a Německa. Hovořili jsme s matkami džihádistů, se samotnými džihádisty i s desítkami lidí, kteří se radikalismem mladých muslimů

zabývají. S lokálními politiky, policisty, imámy, sociálními pracovníky a předními akademiky.

V současné době nemůžeme nabídnout vyčerpávající pohled na dané téma, protože výzkum jedinců, kteří se dali na cestu násilného džihádu, je teprve v počátcích. Odborné studie i praktické zkušenosti příštích let nepochybně nabídnou nové, přesnější poznatky o tomto zásadním fenoménu současné Evropy. Naší ambicí však bylo pomocí osobních příběhů z nejméně terorismem postižených evropských zemí ukázat jeho základní kontury a souvislosti, a to čtivou a široce přístupnou formou. A také přinést do českého prostředí knihu založenou na původních rešerších zdejších novinářů.

Zaměřili jsme se přitom na málo popisovaný jev, který se jako tenká nit vine celou knihou: na džihádisty z řad konvertitů k islámu. Tedy na mladé lidi z ateistických nebo křesťanských rodin, kteří svůj chybějící smysl života naplnili konverzí k extremistické verzi islámu. Málo se ví o tom, že tvoří deset až dvacet procent z Evropanů ve službách Islámského státu. Obvykle, tak jako rapper Denis Cuspert, nemají náboženské vzdělání a přijetí obzvlášť radikálního výkladu víry je pro ně spíše záminkou, jak dál ventilovat svůj vztek vůči okolnímu světu nebo frustraci z jeho nespravedlností.

Na příběhy konvertitů jsme se zaměřili také proto, že česká veřejná debata o islamistických extremistech je příliš zanesená rychlými, ostrými a paušálními soudy o imigraci a islámu, která s tímto tématem souvisí jen zčásti. Věříme, že příběhy džihádistů, původem „domorodých“ Evropanů, umožní jasnější pohled na problém náboženské radikalizace.

Při hlubším zkoumání tématu jsme zjistili, že konvertité v řadách Islámského státu mívají podobné životní příběhy jako jejich „kolegové“ z rodin imigrantů. I džihádisté z této druhé, početnější skupiny

většinou pocházejí z prostředí, kde se náboženství příliš nepraktikovalo. Dokud se nestali striktními muslimy, chyběla jim v životě jasná orientace. Praktici i akademici, s nimiž jsme hovořili, neviděli mezi náboženskou radikalizací evropských „domorodců“ a dětí z přistěhovaleckých rodin žádný rozdíl. Příčiny, projevy i důsledky jsou prakticky totožné. „I extremisté, kteří pocházejí z muslimských rodin, fakticky prošli konverzí: od normálního, žitého islámu směrem k tvrdé ideologii a ochotě páchat v jejím jménu násilí,“ řekl nám třeba Harry Harun Behr, konvertita k islámu, který na Erlangensko-norimberské univerzitě vyučuje islámskou teologii. „Konverze je přechod od jednoho způsobu života k jinému. I radikalizované děti z imigrantských rodin náhle poučují své rodiče, narozené třeba v Turecku nebo Maroku, jak se mají správně modlit a chovat. Ačkoli toho samy o islámu příliš nevědí.“

Je samozřejmě třeba říct, že se radikalizuje velmi malá část západních konvertitů k islámu. Kupříkladu v sousedním Německu dnes žijí desítky tisíc – přesné číslo není známo – konvertitů a jen velmi malá část z nich, zhruba sto padesát, odešla bojovat do Sýrie. Přesto je jejich podíl mezi náboženskými extremisty mimořádně vysoký. V západoevropských státech tvoří konvertité podle dostupných dat jedno až pět procent muslimské komunity; jejich podíl mezi džihádisty se však pohybuje mezi šesti až třinácti procenty.³

~

Na otázku, proč k radikalizaci mladých občanů svobodné a blahobytné Evropy dochází, se pokusí odpovědět následující kapitoly. V té první popíšeme příběh prvního Čecha, který se chtěl dát do služeb Islámského státu a byl za to koncem února 2017 nepravomocně odsouzen ke třem a čtvrt roku vězení. Rodák z Plzeňska Jan Silovský

MŮJ SYN TERORISTA

Země	Odhadovaný podíl konvertitů v muslimské populaci [%]	Odhadované množství zahraničních bojovníků v Sýrii a Iráku	Podíl konvertitů mezi zahraničními bojovníky v Sýrii a Iráku [%]
Belgie	2,0–8,8	420–516	6,0
Dánsko	1,4	125	není známo
Francie	1,4–4,6	> 900	23,0
Kanada	není známo	100	není známo
Německo	0,3–4,5	720–760	12,0–16,0
Nizozemsko	1,4–1,7	200–250	11,8–18,4
Spojené státy	23	není známo	není známo
Španělsko	2,5–5,1	120–139	není známo
Švédsko	1,7–2,0	300	není známo
Velká Británie	3,5–3,9	700–760	není známo

Zdroj: Studie Barta Schuurmana, Petera Grola a Scotta Flowera *Converts and Islamic Terrorism: An Introduction*. International Centre for Counter-Terrorism, Haag 2016

o Blízkém východě neměl valné ponětí, k islámu našel cestu doma o samotě u počítače.

Druhá kapitola popisuje cíl cesty Jana Silovského a dalších evropských džihádistů, tedy Islámský stát. Odkud se vzal? Jak funguje? Proč byl tak úspěšný? Kdo za něj bojuje? Kapitola stručně shrnuje základní informace o této extremistické organizaci, s nimiž by se měl čtenář knihy seznámit.

V dalších třech kapitolách v Dánsku a ve Francii navštívujeme matky v Sýrii zabitých džihádistů a vedeme s nimi dlouhé rozhovory – o přerodu jejich synů z normálních školáků v náboženské fanatiky a také o tom, jak rodiny prožívaly jejich odchod k Islámskému státu. Z příběhů lze

vyčíst význam islamistických verbířů, kteří využili křehkého období dospívání, aby mladé muže přitáhli do svých řad.

Šestá kapitola vyvrací klišé, že se evropští džihádisté nutně rodí ve vyloučených, sociálně zanedbaných lokalitách. Na příbězích německého Frankfurtu a pařížského předměstí Sevran ukazujeme, že neexistuje „modelové prostředí“, kde k radikalizaci dochází. V této kapitole také popisujeme společensko-náboženské hnutí, z něhož pozdější teroristé vyrůstají: salafismus. V mnoha evropských městech se stal populární kontrakulturou, s vlastní módou i hudbou, a počet jeho sympatizantů je na vzestupu. Je to svým způsobem globální hnutí, které se opírá o fundamentalistický výklad Koránu.

V sedmé kapitole se přesuneme za mladým Norem, který patřil k jádru tamních extremistů – na poslední chvíli se od nich však odpoutal a do ozbrojeného džihádu neodcestoval. A navštívíme též mladého Belgičana z proslulé skupiny Sharia4Belgium, který v Sýrii byl a nyní žije opět doma v Antverpách. Nor zůstal muslimem a angažuje se v pomoci rodinám, jejichž děti do Sýrie odešly, zatímco jeho belgický vrstevník extremistické ideologii nadále věří a touží se do Islámského státu vrátit. Oba nám při setkáních vyprávěli o tom, co se děje v hlavě a životě mladého Evropana, když na radikální islám přistoupí.

Další kapitoly, opět na příběhu konkrétních džihádistů a jejich rodin, ukazují, jak se s novou výzvou vypořádávají evropské státy. Osmá kapitola sleduje proměňující se přístup tajných služeb. Devátá kapitola popisuje úsilí policistů a státních zástupců o rozmetání islamistických sítí, které mladé Evropany do džihádu rekrutují.

Desátá kapitola na příkladu Francie a dánského města Aarhus popisuje začínající snahu úřadů zbavit mladé extremisty jejich nenávislné ideologie a včlenit je zpět do společnosti. Jedenáctá kapitola se pak vrací

MŮJ SYN TERORISTA

do Frankfurtu a na příkladu spolkové země Hesensko ukazuje rodičí se snahy o preventivní práci, tedy snahu zastavit šíření islamistické ideologie mezi další a další mladé Evropany.

Knihá pak končí výhledem do budoucnosti a návratem k současným životům matek evropských džihádistů.

Kapitola 1

Za pár dní se vrátím

Že se chystá do Sýrie, nikdo z okolí Jana Silovského (narozeného v roce 1994) nevěděl. Své matce v lednu 2016 pouze oznámil, že jede na pár dní pryč na výlet. Ještě týž den nastoupil na pražském Letišti Václava Havla na let do tureckého Istanbulu. Letenku si koupil přes internet, s přestupem do příhraničního města Gaziantep, jež leží nedaleko syrské hranice, pár desítek kilometrů od území ovládaného Islámským státem.

Při přestupu ho v Istanbulu zadrželi tamní policisté, jimž byl na první pohled podezřelý. Vzhledem k jeho zjevně evropské tváři je upoutaly neobvykle dlouhé vousy a muslimský plášť. Provedli důkladnější prohlídku, z přestupní letenky zjistili, že se chystá k syrské hranici, a poté co nebyl schopen přesvědčivě vysvětlit cíl cesty, ho turecká policie (s podezřením, že míří na území ovládané džihádisty) vrátila druhý den zpět do Česka. O několik dní později za ním poslali i jeho příruční tašku.

Turci zároveň o incidentu informovali české úřady. Jan Silovský cestoval zpátky do Prahy bez eskorty, po příletu ho vyzpovídala cizinecká policie, krátce nato detektivové z tehdejšího Útvaru pro odhalování

organizovaného zločinu a poté zamířil domů, do Spáleného Poříčí na Plzeňsku. Z Letiště Václava Havla si vzal taxi. Policie bezprostředně po Silovského návratu zahájila prověřování a on později vyšetřovatelům skutečně potvrdil, že se chtěl dostat na území Sýrie a napomoci vytvoření celosvětového islámského společenství. Detektivové Jana Silovského obvinili z pokusu o účast na organizované zločinecké skupině. Po dalších výsleších se vše přitvrdilo: Silovský policii sdělil, že měl v úmyslu bojovat a zabít, státní zastupitelství věc tedy překvalifikovalo na závažnější trestný čin terorismu.

Česko bylo dlouho místem, kterému se islámský radikalismus vyhýbal. Tuzemská muslimská komunita není velká, tvoří 0,2 procenta populace, v zemi je málo mešit, v podstatě v každé z nich mají tajné služby nasazené své informátory a aktivity extremistů jsou podle dostupných zpráv na našem území minimální.

V roce 2016 se tu podle výroční zprávy kontrarozvědky BIS pohybovalo sedm lidí napojených na extremistické kruhy, kteří však Česko opět opustili. „Krátkodobě pobývali v České republice. Návrat těchto osob do EU by představoval vážnou bezpečnostní hrozbu z hlediska účasti na teroristických útocích,“ uvedla BIS bez bližšího upřesnění. Zda jsou dnes tito muži v Sýrii nebo někde jinde, není jasné. Mělo jít o dvacátníky, převážně ze zemí Maghrebu, Egypta nebo Sýrie, z nichž tu někteří studovali. O dalším rizikovém muži ze severní Afriky promluvil v lednu 2017 v rozhlasovém vysílání prezident Miloš Zeman. BIS na něj upozornila jedna z evropských tajných služeb, krátce po vystoupení hlavy státu dotyčný Česko opustil. O nikom z výše zmíněných nemají zdejší tajné služby úplně detailní informace, nikdo z nich ale podle všeho nebyl ve spojení s Janem Silovským.

K důvodům odchodu mladého muže z Plzeňska do Sýrie zdroje z bezpečnostní komunity uvádějí, že hledal nějaký hlubší, duchovnější

smysl svého života, chtěl dát svému životu řád. Postupně studoval několik náboženství, oslovil ho ale až islám. Při výsleších měl uvést, že ho lákalo zjistit, jak funguje společnost, která striktně vyložená dogmata víry uvádí do praxe. Zároveň ho irituje zahraniční politika USA: Spojené státy podle něj do arabských zemí násilně vyvážejí demokracii a Jan Silovský hodlal svou „přítomností“ v Sýrii tuto zemi bránit před vnějšími tlaky.

Policie se domnívá, že se Jan radikalizoval sám doma, při četbě textů, na něž narazil na internetu při snahách proniknout hlouběji do náboženství. Část z nich zřejmě četl v angličtině, kterou se kvůli tomu začal učit. Arabsky nemluvil vůbec. Měl účet na Twitteru, kde nebyl příliš aktivní, a z položky „oblíbené“ lze vyčíst jen to, že měl zájem o arabské informační zdroje, vesměš šlo o televizní stanice nebo zpravodajská média. Jako oblíbené označil video s následujícím textem: „Jdeme cestou Alláhovou a vyhlašujeme džihád. Vrátime se zpět s rychlopalnými zbraněmi a převezmeme vedení.“

O problémech svého syna se jeho matka Dana, jak tvrdí, dozvěděla až v okamžiku, kdy u ní o prázdninách roku 2016 brzy ráno zazvonila policie. Jana Silovského zadrželi cestou z noční směny, prohlídku u něj doma provádělo šestnáct policistů. Celý podzim roku 2016 strávil ve vazbě, kde ho navštěvovali pouze rodina a advokát.

~

Když jsme na konci července téhož roku v týdeníku *Respekt* napsali, že ve vazbě skončil první Čech, který zřejmě mířil za džihádisty do Sýrie, okamžitě se toho chytila většina médií. Dům, kde žil, začali obléhat novináři a postupně přinášeli první detaily z jeho života. Rodina se před médii neskrývala a syna od začátku hájila.

Jeho matku Danu jsme navštívili v září, kdy byl již její syn ve vazbě. Odvedla nás na zahradní terasu svého domu, kde má rodina udělané sezení z kožených sedaček obklopené květinami. Kolem pobíhal mohutný pes. Stejně jako v prvních dnech po vypuknutí případu, i nyní Janova matka nepřipouštěla, že by se její syn chtěl připojit k džihádistům. „Nevěřím, že by byl schopný někomu ublížit,“ říkala nám. „Ve vazbě mi pověděl, že se chtěl do Sýrie jen podívat, aby viděl, jak vypadá válka a kdo jsou uprchlíci.“ Dana Silovská neskrývala, že je šťastná, že se jejímu synovi nepodařilo plán dotáhnout do konce: „Je mi jasné, že kdyby do Sýrie odešel, možná bych ho už nikdy neviděla.“

S její verzí byl v přímém protikladu policejní a justiční pohled: „Chystal se zabíjet americké a ruské vojáky bojující proti Islámskému státu, ale připouštěl i to, že by popravoval. Uvedl, že by si lidi určené k popravě vybíral a neprováděl by je tak brutálně. Je třeba vidět, že se chtěl stát vojákem, který podléhá rozkazům, navíc měl navštěvovat právě webové stránky se záběry brutálně prováděných poprav. Předmětem útoku tedy podle něj mohli být i civilisté,“ zachytilo výpověď Jana Silovského usnesení Krajského soudu v Plzni, který rozhodoval o uvalení vazby.

Z pozdějších lékařských posudků, jež si policie nechala zpracovat, vyplynulo, že Silovský si byl vědom svého jednání. Lékaři konstatovali, že trpí psychickou poruchou, byl však schopen rozpoznat, co dělá. „Věděl, že když tam odjede a pak se vrátí, že by jej pravděpodobně zavřeli za terorismus, věděl, že pokud tam odjede a přidá se k Islámskému státu bojovat, je to v České republice nezákonné a mohl by být zavřený,“ píše se ve vazebním usnesení soudu.

Bojovat chtěl podle policie především proti zmíněným ruským a americkým vojákům, ale také proti syrské vládě. O odchodu do Sýrie začal Jan uvažovat podle policie od začátku roku 2014. Právě v té době

si založil účet na sociální síti Twitter, přes nějž si dohledával informace k Islámskému státu. Svoji cestu do Sýrie si údajně delší dobu promýšlel. Z Gaziantepu chtěl pokračovat autem, které si dopředu zarezervoval. „Dokonce měl ve svém telefonu podle výpovědi staženou mapu s touto hranicí i vyhledávač, podle něhož měl k hranici z Gaziantepu dojet. Měl promyšlené, že pokud by vyjel kolem půlnoci, byl by kolem druhé ráno u hranic se Sýrií, následně plánoval jet do města Džarábulus, které leží za touto hranicí a v němž působí Islámský stát,“ popsal soud. Silovský chtěl poté najít „nějaké lidi z IS“ a absolvovat dvou- až tříměsíční výcvik. „Potom chtěl válčit a zabíjet,“ uvádí soud.

~

Už před válkou v Sýrii se v Gaziantepu dělala jedna z nejvyhlášenějších baklav, medem nasáklých dezertů z pistácií či vlašských ořechů. Dnes je ale město, přes nějž se chtěl Jan Silovský vydat do Sýrie, známé především kvůli něčemu zcela jinému. Lze se zde seznámit s převaděči a s jejich pomocí cestovat na syrskou stranu hranice. V jedenapůlmilionovém městě je mnoho verbířů Islámského státu a jiných syrských milicí, působí tu ale i turečtí, západní a ruští špioni, kteří se mezi ně snaží proniknout a odvádění zahraničních bojovníků zabránit.

Po vypuknutí válečného konfliktu se Gaziantep v roce 2012 stal prvním sídlem syrské exilové vlády, uchýlili se sem představitelé povstaleckého nejvyššího vojenského soudu a pravidelně sem jezdili rebelové ze Svobodné syrské armády. Ve městě žijí stovky tisíc syrských uprchlíků, v některých čtvrtích je slyšet prakticky pouze arabštinu a „domácí“ turečtinu jen výjimečně. Svoji misi tu otevřela OSN a pobočku zde má i několik dalších mezinárodních organizací. Gaziantep byl důležitý i pro Američany, kteří v roce 2012 uzavřeli svoje velvyslanectví v Damašku a část personálu se, byť neformálně, přemístila právě sem.

Přes Gaziantep proudí do Sýrie rovněž humanitární, potravinová a lékařská pomoc, sídlo tu má například česká humanitární společnost Člověk v tísni.

Na první pohled vypadá město velmi moderně a odráží turecký ekonomický vzestup posledních patnácti let: je tu Starbucks, KFC, McDonald's, Burger King. V kinech promítají nejnovější hollywoodské filmy, jsou tu dvě nákupní centra plná světových značek. Návštěvník může pohodlně nakoupit v Marks & Spencer, v ulicích jsou vidět drahá auta a v nich elegantně oblečení lidé. Gaziantep má samozřejmě i svoji chudší tvář, není tu však extrémní bída.

Zjevná normalita města maskuje, že ve skutečnosti není pro život příliš bezpečné. Americkým diplomatům bylo již před více než dvěma lety doporučeno, že při sobě nemají nosit nic, co by odkazovalo k jejich národnosti. Hrozí tu útoky islamistů a pro západní návštěvníky je lepší, když na sebe příliš neupozorňují. Turecká policie opakovaně při prohlídkách bytů podezřelých osob nacházela výbušniny a kalašnikovy. Někdy se podaří zadržet i teroristy: turecká policie zde zatkla například Brahima El Bakraouiho, jednoho ze dvou bratrů, kteří byli později zodpovědní za vraždu třiceti dvou lidí při atentátech v Bruselu. Turecko ho vyhostilo kvůli napojení na extremisty, byl poslán do Nizozemska a úřady v Belgii dostaly varování, že jde o „zahraničního teroristického bojovníka“. Evropané však toto varování od tureckých kolegů ignorovali a udělali osudovou chybu: muže pustili na svobodu a umožnili mu naplánovat a spáchat útok z března 2016.

Turecko poměrně dlouho umožňovalo, aby přes Gaziantep proudily do Sýrie tisíce cizinců z řady evropských i jiných zemí, kteří chtěli bojovat za protiasadovské povstalce. Přilétali na zdejší malé letiště a v kavárnách a čajovnách města se potkávali s převaděči či vyslanci různých syrských bojových frakcí. Byli mezi nimi právníci, studenti, obchodníci,

a dokonce i státní zaměstnanci, obvykle pocházející z arabských přistěhovaleckých rodin. Stále častěji však touhle cestou začali do Sýrie mířit i islámští extremisté.

V Gaziantepu se o nich vyprávějí vtipy: třeba, že si svazovali vousy gumičkou a schovávali si je do igelitových pytlíků, aby nebyli poznat. Je to humorná nadsázka, jež má ukázat, jak bezpečnostně „děravé“ a průchozí město bylo. Turecké úřady v počátečních letech syrské války odchodu bojovníků nijak zvlášť nebránily: spojoval je společný nepřítel, režim syrského prezidenta Bašara Asada. Turci mylně předpokládali, že jeho pád je jen otázkou času a že džihádisté budou představovat poměrně přehlednou, ovladatelnou a kdykoli porazitelnou sílu. Bylo to v čase před vznikem Islámského státu, v jehož řadách nakonec většina evropských bojovníků skončila.

Nepřevádějí se tu však jen válečníci. V rozlehlých bytech Gaziantepu bují také obchod se sexuálními otrokyněmi. Jsou tu nabízeny manželky a dcery sunnitských muslimů zabitých IS. Časopis *The New Yorker*⁴ ve své reportáži z města popsal, že je chalífát prodává a tučnými zisky doplňuje svoji pokladnu. Doby, kdy bylo turecké hraniční město důležitou zastávkou na hedvábné stezce, po níž putovalo zboží z Číny a Orientu do Evropy, jsou tedy dávno minulostí. Dnes tvoří výměnu především lidské zboží a extremisté jsou jednou z jeho klíčových položek.

Jan Silovský se do Gaziantepu nikdy nedostal. Turecké pohraničnický při kontrole na přestupu v Istanbulu právě tahle cílová destinace – spolu s jeho vzhledem – zaujala a vedla k jeho zastavení. Ukazuje to, že turecké úřady od roku 2014 postupně zpřísňují kontroly, a to nejen na letištích: stovky kilometrů dlouhou syrsko-tureckou hranici dnes zahraniční džihádisté s převaděči překročí jen výjimečně.

~

Při příjezdu od Rokycan vypadá z přilehlých kopců Spálené Poříčí jako malebné město. Je zaklíněné v údolí, kolem jsou lesy. První písemná zmínka je z roku 1239, v polovině devadesátých let Spálené Poříčí získalo status města. Na náměstí je opravený zámek, je tu pivovar, v létě farmářské trhy. Dům, v němž Jan Silovský bydlel, je na jedné z výpa-dovek a toto jednopatrové stavení ničím na první pohled nevybočuje z podobné řady domků. Jan zde v posledních letech žil s matkou, sestrou a jejími dvěma dětmi. A sem si pro něj také v červenci 2016 přišla policie.

Když mu byly tři roky, jeho rodiče se rozvedli, v sedmé třídě se rodina už bez otce přestěhovala do nedaleké Líně, kde Janova matka koupila vilku se zahradou. Nebyly to nejlehčí roky. Janova sestra Markéta se chytila špatné party, měla problémy s drogami, Jan byl kvůli své zamlklosti ve třídě terčem častého posměchu, což se matka od ředitele dozvěděla až se zpožděním. Dana Silovská popisuje, že i když byla na děti sama, snažila se jim vždy zajistit jistý komfort. „Chodili jsme do zoo, v létě jezdili na dovolenou do Itálie k moři,“ vypráví. „Když bylo Janovi osmnáct, koupila jsem mu k Vánocům motorku.“ Otec Jana nechtěl vídat.

Vztahy v rodině byly dlouhodobě komplikované, a to nejen kvůli rozvodu. Dana Silovská se často hádala se svojí matkou. Babička po jednom z mnoha konfliktů otráвила její kočky. Napětí gradovalo, Dana Silovská už to nechtěla dál snášet a situaci se rozhodla řešit znovu stěho-váním. S dětmi se vrátila zpět do Spáleného Poříčí, pořídila si zde malý domek a kontakty se svou matkou výrazně omezila.

Vypráví, že se musela „hodně otáčet“, aby rodinu uživila. V jednu chvíli měla tři zaměstnání, pracovala v kanceláři, byla obchodní zástup-kyní, měla svůj sklad se zbožím. „Na děti jsem neměla dost času, nebylo to ideální. Snažila jsem se je ale vychovat, jak nejlíp jsem dovedla,“ říká

Dana Silovská. Do Spáleného Poříčí se Jan vrátil krátce před koncem základní školy. Potkal se opět se starými kamarády, kteří ho už víc brali. Společně natáčeli ruční kamerou amatérský film. Když Jan přemýšlel, kam pokračovat po základce, zvolil si nedaleké učiliště v Blovicích, tříletý obor bez maturity „opravář zemědělských strojů“. Při tom si udělal svářečský kurz. Jeho kolegové ho zpětně popisují jako tichého, introvertního člověka, který měl klidnou povahu a ničím zvlášť nevybočoval.

„Je po mně, flegmatik,“ říká jeho matka Dana. „A taky samotář. Na večírky jsem nikdy nechodila, a on také ne. Nevadí mi jít na koncert sama, a Honzíkovi rovněž.“ A podobně o něm mluví i jeho kamarádi. Říkají, že byl nevybušný, stranil se kolektivu. Ve škole nikdy moc neprospíval, vesměs měl trojky, někdy čtyřku, přirozená inteligence mu však podle lidí, kteří s ním přišli do kontaktu, nechyběla. Po vyučení vystřídal několik míst, tím posledním byla dělnická práce ve společnosti vyrábějící součástky do aut. Šlo o třísměnný provoz s nočními. Kolegové z práce tvrdí, že byl neskutečně pracovitý, překračoval normy a do zaměstnání chodil vždy včas.

Do hospody nebo na zábavy naopak Jan nechodil skoro vůbec. Byl abstinent a nekuřák, neměl přítelkyni. Jeho vnější svět nebyl moc bohatý na sociální kontakty, a co přesně tvořilo jeho vnitřní život, není jasné. Dana Silovská říká, že hodně býval ve svém pokoji, často u počítače, kde buď hrál hry, nebo na něm, jak popisuje matka, „něco dělal“. „Nevím co,“ říká. Jedinou viditelnější vášní byl chov pavouků sklípkanů. Jan měl jeden z největších druhů a plánoval si časem pořídit štíry.

Když své matce na začátku roku 2016 řekl, že na pár dní odjede, nepřikládala tomu větší váhu. „Dřív jsem taky někdy jen tak odjela do ciziny, abych si dobila baterky. V tomhle byl opět jako já. Když tenkrát přišel s tím, že si udělá výlet, neměla jsem důvod to s ním víc probírat,“ popisuje Dana Silovská okamžik, kdy jí Jan sdělil, že plánuje na pár dní

zmizet do zahraničí. Její syn odjel s jednou taškou a telefonem. Když odcházel z domu, měl na sobě modré džíny a mikinu. Později, zřejmě na letišti, se převlékl do muslimských šatů.

~

Dva dny před Štědrým večerem 2016 podal plzeňský státní zástupce Jakub Kubias, jenž měl případ na starosti, na Jana Silovského žalobu. Když se ten den zpráva dostala do médií, seděli jsme s jeho matkou Danou na další schůzce ve Spáleném Poříčí. Tentokrát zvolila jako místo našeho setkání restauraci U Kutálků. Několik štamgastů, které jsme v ní minuli cestou do uzavřeného salonku, se k ní chovalo přívětivě, pohlazením po rameni nebo očním kontaktem dávali najevo, že s ní soucítí.

Dana Silovská působí snadno přehlédnutelným dojmem. Drobná hubená blondýna s rozpuštěnými, trochu zvlněnými vlasy, mluví většinou potichu, stejně jako poprvé, i nyní z ní vyzářoval smutek. „Bojím se, že z mého syna budou chtít udělat exemplární případ,“ řekla nám. „Vím, že jsou na to různé pohledy, ale já se na to dívám jako matka, která se strachuje o své dítě.“

Od okamžiku, kdy skončil ve vazbě, Dana Silovská nevynechala jedinou návštěvu, kterou měla ze zákona povolenou. Do vazby si Jan nechal přinést Korán, Bibli a román *Kladivo na čarodějnice*. A své oblíbené časopisy o záhadách Enigma a vědecko-technický magazín *21. století*. Po dvaceti letech chtěl Jana vidět i jeho otec. Poté, co si přečetl zprávu o synově zatčení v novinách, kontaktoval svoji bývalou manželku a navštívil ji. Janovi začal do vězení pravidelně posílat peníze, aby si v tamním obchodě mohl něco koupit. Zatím za ním ale nezašel. „Vůbec se neznají, řekli jsme si, že to necháme po soudu, že na to půjdeme postupně,“ říká Dana Silovská.

Stav svého syna při naší prosincové návštěvě popisovala jeho matka jako spíše optimistický. Od prvotního šoku a psychologického propadu se údajně dal více dohromady, ve vězení například začal cvičit. Chtěl chodit i na kurz angličtiny, ale vzdal to, protože mu údajně vadilo, že se tam moc anglicky nemluvílo. Jan měl své matce také opakovaně říct, že se těší zpátky domů a věří, že se tam brzy dostane, protože ho soud propustí pro nedostatek důkazů. V jeho příběhu to byla jedna z mnoha nelogičností. Zatímco se policii doznal z plánu přidat se k IS a zabít, před svojí matkou mluvil opačně.

„Nevím, proč říkal něco jiného mně a něco jiného policii,“ říká Dana Silovská. Stejně tak není jasné, proč se její syn dobrovolně přiznal, když mu za to hrozil vysoký trest. Zeptat se přímo Jana Silovského nebylo při přípravě této knihy možné, ve vazbě nechtěl přijímat jiné návštěvy než svoji rodinu a advokáta ex offio, který mu byl přidělen. Ten podobně jako jeho klient nekomunikoval.

Způsob, jakým Jan naplánoval svoji cestu, svědčí každopádně o velké naivitě. O regionu, kam šel, zřejmě příliš nevěděl. Jinak by před policisty nemohl říkat, že chtěl zabít ruské a americké vojáky, kteří bojují v Sýrii proti Islámskému státu. Faktem totiž je, že tam skoro žádní v přímých akcích nejsou, až na piloty bombardérů, speciální elitní jednotky a vojenské poradce, s nimiž ale neměl šanci přijít do styku. Stejně tak bez převaděče bylo v podstatě nemožné jen tak překročit hranice se Sýrií, jak plánoval. Nezdá se přitom, alespoň policie o tom nenašla žádný důkaz, že by někoho takového v Gaziantepu znal nebo věděl, za kým jít. Nebyl totiž zřejmě ve styku ani s dalšími radikály. Policie se těmito rozpory příliš nezabývala a státní zástupce také ne. Důležité pro ně bylo, že Silovský chtěl do Sýrie skutečně odjet a bojovat.

Policie zároveň poměrně dlouho nechala Silovského na svobodě. Detektivové tvrdí, že sbírali důkazy a po celou dobu měli přehled o tom,

kde se zhruba pohybuje. Rodina namítá, že mohl kdykoli utéct. Dana Silovská tvrdí, že měsíc před zatčením byla na deset dní se svým synem na dovolené v Itálii a hotel, kde bydleli, byl placen ze Silovského účtu. „Kdyby byl tak nebezpečný, jak policie tvrdí, nevím, proč nás nechali odjet. Klidně jsme tam mohli zůstat,“ říká Silovská. Policie argumentuje, že v tuto chvíli ještě neměla pohromadě všechna zjištění, o Silovského cestě však prý věděli a upozornili na něj Italy.

Vzhledem k tomu, že podobný případ byl v Česku vůbec první, řada aktérů z bezpečnostních složek z něj měla od začátku těžkou hlavu. Jednotlivé stupně státního zastupitelství si ho mezi sebou přehazovaly, ty nižší, místně příslušné, ho nechtěly moc řešit, protože s něčím podobným neměly zkušenost. Dlouho se také vedla mezi žalobci debata, podle jakých paragrafů vlastně Jana Silovského stíhat. Nakonec došli k tomu nejprísnejšímu posouzení, a to právě až na základě jeho přiznání.

Na teroristické trestné činy se v Česku nikdo nespécializoval. Nejen kvůli případu Silovský, ale i s ohledem na rostoucí množství teroristických útoků v Evropě nejvyšší státní zástupce Pavel Zeman rozhodl, že na podobné kauzy budou do budoucna vyčleněni specializovaní návladní na Vrchních státních zastupitelstvích v Praze a v Olomouci. Opakovaně prošli školeními, přednášeli jim například němečtí kolegové, kteří mají v této oblasti daleko větší zkušenosti.

Přitvrdila se i sazba. Poslanecká sněmovna na konci roku 2016 projednala ve zrychleném čtení tzv. protiteroristický zákon, který předložil ministr spravedlnosti Robert Pelikán. Jeho podstatou bylo zpřísnění postihů za terorismus. Za veřejné schvalování terorismu bylo nově stanoveno až dvanáct let. Žalobce pro Jana Silovského ale vzhledem k tomu, že se na území ovládané teroristy aktivně chystal, navrhl ještě vyšší postih, což umožňovaly již platné zákony. Kdyby ho soud uznal vinným, hrozilo mu mnoho let ve vězení.

ZA PÁR DNÍ SE VRÁTÍM

Zprávy o lidech, kteří odcházejí bojovat do Sýrie, jsme se většinou dozvídali jen z televizních zpráv, když referovaly o nějakém případě v zahraničí. Zadržení prvního Čecha podezřelého z islámského radikalismu ale ukázalo, že problém nové vlny islámsky motivovaného extremismu se týká i tuzemska. Katalyzátorem této vlny, která je největším bezpečnostním ohrožením Evropy minimálně od konce studené války, je rozklad řádu na Blízkém východě a samozvaný Islámský stát, který z tamního chaosu vyrostl.

Kapitola 2

Začíná nová etapa

Iráčtí vojáci odhodili zbraně, někteří rovnou svlékli i uniformu a utekli. Prchly tisíce, možná desítky tisíc mužů. Báli se bojovníků přijíždějících na bílých pick-upech, o jejichž krutosti a fanatismu věděli z doslechu a z internetu. Byli demoralizovaní z dlouhé série teroristických útoků, únosů a vražd, které infiltrovaní agenti nepřítel v předchozích měsících v ulicích Mosulu spáchali. Bez boje proto opustili druhé největší město Iráku, kde tehdy žily asi dva miliony lidí. „Zkusili jste různé sekulární režimy. Teď začíná éra Islámského státu,“ ohlásili dobyvatelé a zavedli nová pravidla: zákaz alkoholu, tabáku a kromě výjimečných případů také vycházení žen z domovů.

Vítězným džihádistům padla do rukou místní banka s miliony dolarů a asi dva tisíce „humwee“, rychlých, lehce pancéřovaných džípů, které předtím americká armáda přenechala iráckým kolegům. Začínal právě červen roku 2014 a Irák připomínal domino, jehož kostky jedna po druhé hladce padají k zemi. Mosul byl první. Bojovníci z hnutí, které si tehdy říkalo Islámský stát v Iráku a Sýrii (ISIS), během několika dní dobyli také ropnou rafinerii ve městě Bajdží, obsadili největší elektrárnu

ZAČÍNÁ NOVÁ ETAPA

v zemi, ovládli rodiště Saddáma Husajna Tikrit a dálnicí ze severu táhli k hlavnímu městu Bagdádu. Přidávaly se k nim stovky vězňů, které v dobytých městech propouštěli z žalářů.

Po týdnu se však hladký postup zadrhl. Tažení na Bagdád zastavily milice, které na obranu před ISIS, organizací tvořenou extremisty z řad v Iráku menšinových sunnitů, mobilizovali náboženští vůdci většinových šiitů a sousední šiitský Írán. Vznikla frontová linie, k očekávanému útoku na Bagdád nedošlo, avšak letní revoluce byla dokonána. Džihádisté náhle ovládli třetinu Iráku a čtvrtinu sousední Sýrie. Na konci června 2014 vůdce Abú Bakr al-Baghdádí (narozen 1971) v Mosulu vyhlásil Islámský stát neboli chalífát. Tedy stát řízený potomkem proroka Muhammada, za něhož se al-Baghdádí považuje, který se má stát politickou a duchovní autoritou muslimů na celém světě.

Skutečné autority muslimské civilizace, od káhirské Univerzity al-Azhar až po nejvyšší právní znalce většiny arabských států, tohle vyhlášení označily za neplatné. Avšak nic to nemění na faktu, že začala nová etapa blízkovýchodního náboženského extremismu.⁵ Po teroristických skupinách útočících na místní diktátorské režimy a na cíle v zahraničí, v čele s al-Káidou, přišel státotvorný pokus: založení státu postaveného na principech násilné, totalitní a rozpínavé ideologie ultrakonzervativního islámu, která neuznává zákony vydané jakoukoli světskou mocí – ať už by vládl jedinec, rodina, politická strana či demokracie – a za jedinou možnou považuje „vládu Boha“. Zděšení politici, média, občané na celém světě si začali klást úplně základní otázky: Kde se tihle bojovníci vůbec vzali? Co jsou zač? A jak je porazit?

~

Dlouholetý blízkovýchodní reportér britského deníku *The Guardian* Martin Chulov při své rešerši vyzpovídal člena IS Abú Ahmada, který

mu pomohl s odpovědí na první z právě zmíněných otázek. „Kdyby v Iráku nebyla americká vězení, tak by nebyl ani Islámský stát,“ pověděl mu irácký extremist, kterého novinář přes prostředníky k rozhovoru přemlouval dva roky. „Měli jsme ve vězení spoustu času k plánování, bylo to skvělé prostředí.“⁶

Spojené státy v roce 2003 napadly Irák, svrhly tamního diktátora Saddáma Husajna a neúspěšně se pokoušely vytvořit demokratický režim. Zásah do prostředí, jehož kultuře a mocenským vztahům Američané nerozuměli, vedl k ozbrojené vzpouře a k občanské válce mezi iráckými sunnity a šíity. Sedmnáct z pětadvaceti mužů, kteří v roce 2015 vedli Islámský stát, strávilo nějaký čas ve věznici Camp Bucca, kde končili sunnitští násilní odpůrci americké správy. Citovaný Abú Ahmad se v roce 2004 v žaláři seznámil s Abú Bakrem al-Bagh-dádím, teologem s doktorátem ze studií náboženského práva, který se o pár let později stal šéfem irácké větve al-Káidy zvané tehdy Islámský stát v Iráku (ISI).

Známosti za mřížemi navazovali radikálové z různých iráckých měst a ozbrojených skupin. Před propuštěním na svobodu si na bílou gumu v trenkách psali adresy a telefonní čísla nových přátel. Když byl Abú Ahmad propuštěn a cítil se v bezpečí, tak se ve svém bytě svlékl, vzal do ruky nůžku a rozřízl látku svých boxerek. „Všechna čísla kamarádů se octla přede mnou. Znovu jsme se spojili a pustili se do práce. Bylo to vážně jednoduché,“ říká Abú Ahmad.

Po celém Iráku propuštění vězni postupovali stejně jako on a z jejich nových kontaktů se zrodila neočekávaná a nebezpečná aliance dvou skupin, které do té doby nezávisle na sobě bojovaly proti Američanům – zbytků irácké větve al-Káidy a někdejších členů bezpečnostního aparátu Saddáma Husajna, které americká správa nedomyšleným rozhodnutím hromadně propustila.

Klíčové posty v Islámském státě dnes drží bývalí důstojníci a rozvědčíci Saddámovy diktatury. Vlivem stoupající nevráživosti mezi sunnity a šíity se již v devadesátých letech a zvláště po americké okupaci nábožensky radikalizovali. Jejich zkušenostmi a vzděláním lze vysvětlit neobyčejně úspěšnou vojenskou taktiku IS a schopnost dlouhodobě ovládat dobytá území anebo také promyšlené pašování ropy za hranice, které probíhá přes kurdské oblasti do Turecka po stejných trasách a přes stejné prostředníky jako v devadesátých letech, kdy irácký režim pašováním ropy obcházel sankce OSN.

Islámský stát v Iráku by však zůstal slabý, kdyby v roce 2011 nevyčítal šanci v sousední Sýrii. Damašek byl poslední zastávkou arabského jara, zpočátku nadějného vzednutí zvláště mladých Arabů, kteří od Tuniska až po Bahrajn demonstrovali za lepší vládu. Bašár Asad, jehož rodinný klan Sýrii pevnou rukou vládne přes čtyřicet let, odmítl požadavkům ulice ustoupit a spirála násilí mezi policií, armádou a demonstranty postupně vyústila v občanskou válku.

Čím déle boje trvaly, tím více se dařilo džihádistům. Vývoj odpovídal obvyklé trajektorii občanských válek, kdy s trváním konfliktu ti nesmiřitelní získávají navrch nad umírněnými. Al-Baghdádí do Sýrie hned na počátku syrské války, v létě 2011, vyslal osm svých mužů, kteří vybudovali milici zvanou Džabhat an-nusra li-ahl aš-Šám, v překladu Fronta pomoci lidu Velké Sýrie. Na jaře 2013 se tato v bojích velmi úspěšná organizace rozštěpila na skupinu loajální k vedení al-Káidy, v níž měli větší slovo syrští bojovníci, a více brutální, ze zahraničních džihádistů tvořenou frakci poslušnou al-Baghdádího velení z Iráku. Začali si říkat Islámský stát v Iráku a Sýrii (ISIS).

ISIS těžil z toho, že od počátku vedl válku za jiné cíle než ostatní opoziční skupiny, včetně Fronty an-nusra. Na rozdíl od nich mu nešlo o svržení Bašára Asada, chtěl dobýt území a založit vlastní stát. Proto